વીર સંવત ૨૪૯૨, ફાગણ સુદ ૩, બુધવાર
તા. ૨૩-૨-૧૯૬૬, શ્લોક–૯. પ્રવચન નંબર–૩૪

'દૌલતરામજી' કૃત 'છહ ઢાલા' કા નૌંવાં શ્લોક. સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કો યહાં શુદ્ધોપયોગ કહતે હૈં. જો આત્મા હૈ વહ શુદ્ધ ચૈતન્ય અનાકૂલ આનંદ ઔર શુદ્ધ સ્વરૂપ સે પરમાત્મસ્વરૂપ અપના, ઉસમેં બિરાજમાન વહ આત્મા હૈ. પુણ્ય-પાપ તો વિકાર આચરણ હૈ, અશુદ્ધ ઉપયોગ કા આચરણ હૈ. શુભ-અશુભભાવ જો હૈ વહ અશુદ્ધ ઉપયોગ કા આચરણ હૈ. જડ કી ક્રિયા હૈ (વહ) અજીવ કી પર્યાય કા આચરણ હૈ, જડ કી અવસ્થા (હૈ). આત્મા અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ એક સમય મેં જ્ઞાયક (હૈ), ઐસી દૃષ્ટિ હોકર અંદર મેં સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કો પ્રગટ કરતે હૈં તો ઉસકો મિથ્યાત્વ ઔર અનંતાનુબંધી કા અભાવ હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ?

પહલે સમ્યક્ અનુભવદૃષ્ટિ, પ્રથમ ધર્મ પ્રગટ હોતા હૈ, પ્રથમ ધર્મ પ્રગટ હોતા હૈ તબ આત્મા શુભ-અશુભ પરિણામ કી રુચિ છોડકર, અપને સ્વરૂપ કી ખોજ મેં લગતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ખોજ ક્યા ? અંદર મેં મૈં કૌન હૂં ? મૈં કૌન હૂં ? શરીર, વાણી, મન નહીં, પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ ઉઠતા હૈ, હો, વહ ભી મૈં નહીં. મૈં કૌન હૂં ? ઐસા અંતર મેં સ્વરૂપ કી સમજન કરને મેં અથવા સ્વરૂપ કી ખોજ મેં (લગતા હૈ કિ), યહ ક્યા ચીજ હૈ ? ઐસી ચીજ કી ઓર સન્મુખ હોતા હૈ ઉસકો સમ્યગ્દર્શન કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ ઔર સાથ મેં સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર ભી પ્રગટ હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કા ઇસ ઓર લિયા હૈ. અનંતાનુબંધી કિસકો કહેં ? સ્વરૂપાચરણ કા ઘાત કરે ઉસે અનંતાનુબંધી કહતે હૈં. ઐસા લિખા હૈ. મૈંને પઢા થા, ભાઈ ને આજ નિકાલા. 'પ્રવેશિકા' મેં હૈ.

મુમુક્ષુ :– 'ધવલ' મેં ભી હૈ.

ઉત્તર :– ઉસમેં તો હૈ, લેકિન ઇસમેં લિખતે હૈં. '(જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા)'

'ગોપાલદાસજી' લિખતે હૈં. 'ગોપાલદાસ' ના ?

મુમુક્ષુ :- સ્વરૂપા ચરણ...

ઉત્તર :- પહલા સ્વરૂપાચરણ. લેકિન વહ તો શુદ્ધ આત્માનુભવ ચારિત્ર. વહાં તો શુદ્ધ ઇતના હી રખા હૈ. લેકિન અનંતાનુબંધી કિસકો કહના ? વહાં સ્પષ્ટી કરણ કિયા હૈ. અનંતાનુબંધ કિસકો કહતે હૈં ? અનંત બંધ, સંસાર કા પહલા કષાયભાવ હૈ. અનંત સંસાર કા કારણ (હૈ). ઉસકા પહલે આત્મા મેં... સૂક્ષ્મ બાત હૈ, ભાઈ ! અનંતકાલ સે ઉસને સમ્યગ્દર્શન મેં સ્વરૂપાચરણ કભી પ્રગટ કિયા નહીં. ઔર વહ પ્રગટ હુએ બિના ઉસકો અંતર મેં સંવર, નિર્જરા હોતી નહીં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં કિ, ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ પિંડ, ચૈતન્ય જ્ઞાયકઘન આનંદ, ઉસકે સન્મુખ હોને સે જો શુદ્ધ સ્વરૂપ કી અંતર મેં પ્રતીતિ હોના વહ તો સમ્યગ્દર્શન (હૈ). ઔર ઉસ શુદ્ધ સ્વભાવ કા જ્ઞાન હોના, યહ આત્મા, યહ આત્મા, ઐસા જ્ઞાન વહ સમ્યગ્જ્ઞાન (હૈ) ઔર ઉસમેં લીનતા હોના, એકાગ્રતા સે લીનતા હોના વહ સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર (હૈ), જો મિથ્યાત્વ ઔર અનંતાનુબંધી કે અભાવ સે પ્રથમ હોતા હૈ. ભાઈ ! બહુત સૂક્ષ્મ બાત હૈ. ઐસા કહીં સુનને મિલે નહીં. દૂસરા મિલે તો વહાં સારા દિન પૈસે (કી બાત), ધંધે કી બાત યા દયા પાલો, ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, વ્રત પાલો. આહા..! સમજ મેં આયા ? વહ શુભભાવ હૈ. શુભભાવ હૈ, હોતા હૈ.

મુમુક્ષુ :- ઉપાય હૈ ન ?

ઉત્તર :- ઉપાય હૈ નહીં. ઉપાય તો આત્મા કા યહ ઉપાય કરતે હૈં તબ વ્યવહાર રત્નત્રય કા જો વિકલ્પ હૈ ઉસકો બાહ્ય નિમિત્તરૂપ સે ગિનને મેં આતે હૈં. યહ સમજને કી ચીજ હૈ. આહા..હા..! સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કૈસી દશા હોતી હૈ વહ બાત કરતે હૈં.

'જિસ સ્વરૂપાચરણચારિત્ર મેં ધ્યાન, ધ્યાતા ઔર ધ્યેય-ઇન તીન કે ભેદ નહીં હોતા,...' સમજ મેં આયા ? પહલે તો વહ કહા થા ના ? કિ, ધ્યાતા, ધ્યાન, ધ્યેય કા વિકલ્પ નહીં. પહલે મૂલ પાઠ મેં આયા ના ? ઉસકા અર્થ ચલતા હૈ. મૈં ધ્યાતા, ધ્યાન કરેવાલા ઔર યહ ધ્યાન-એકાગ્રતા ઔર યહ ધ્યેય-પૂર્ણ સ્વરૂપ. ઐસા ભેદરૂપી

વિકલ્પ રાગ હૈ, વહ ભી અંતર સ્વરૂપ કી એકાગ્રતા કે કાલ મેં વહ રાગ, સ્વરૂપાચરણ મેં રહતે હૈં (તબ) વહ રાગ નહીં રહતા. બુદ્ધિપૂર્વક રાગ નહીં રહતા.

પ્રથમ સ્વરૂપાચરણ મેં મૈં ધ્યાન કરનેવાલા, ધ્યાતા હૂં, યહ ધ્યાન હૈ, યહ ધ્યેય–શુદ્ધ સ્વરૂપ મેરા ધ્યેય હૈ. વહ ભી એક વિચાર, વિકલ્પ, રાગ હૈ. આહા..! જિસ સ્વરૂપ કી અંતર દૃષ્ટિ મેં શુદ્ધતા કા ધ્યેય બનાકર, યહ ધ્યેય હૈ ઐસા (વિકલ્પ) ભી નહીં, પરંતુ અંતર શુદ્ધ સ્વરૂપ કી ઓર સન્મુખ હોને સે, મૈં સન્મુખ હોનેવાલા ઔર મૈં સન્મુખ હોતા હૂં, ઐસા ભી જહાં રાગ કી ભેદબુદ્ધિ નહીં રહતી. ધ્યાતા-ધ્યાન-ધ્યેય તીન કા ભેદ નહીં હોતા.

‘જહાં વચન કા...’ ભેદ નહીં. ધ્યાતા, ધ્યાન કરનેવાલા, ચૌથે ગુણસ્થાન મેં, પાંચવેં યા સાતવેં મેં, અપના સ્વરૂપ ધ્યાન મેં લેતે હૈં, તબ શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ અખંડ અભેદ કી ઓર લીનતા, એકાગ્રતા હોને સે મૈં ધ્યાન કરનેવાલા યા ધ્યાતા ઐસા ભેદ વિકલ્પ નહીં રહતા. ઉસકા નામ સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કહતે હૈં. આ..હા...! બહુત સૂક્ષ્મ બાત (હૈ). બાદ મેં વિકલ્પ, રાગ ઉઠતા હૈ, દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રતાદિ યા શુભ-અશુભ રાગાદિ, પરંતુ સ્વરૂપ કી ઓર દૃષ્ટિ હુઈ ઔર સ્વરૂપાચરણ કી એકાગ્રતા હુઈ વહ હમેશા રહતી હૈ. સમજ મેં આયા ?

સ્વરૂપાચરણ જહાં સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક હુઆ, ચૈતન્યજ્યોત અખંડ જ્ઞાનમૂર્તિ, સમ્યગ્દર્શન ઇસકો કહા કિ, સારા એકરૂપ ચૈતન્ય જ્ઞાયકભાવ ભૂતાર્થ કા અંતર આશ્રય કરના. ઉસ સમ્યગ્દર્શન કે કાલ મેં હી પ્રતીતિ હુઈ, સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ ઔર ઉતને અંશ મેં સ્થિર ભી હુઆ. સ્વરૂપ કી ઓર કી લીનતા (હુઈ). ઇસ સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર મેં ભેદ લક્ષ્ય મેં નહીં આતા. અકેલા અભેદ (હોતા હૈ). યહ અભેદ (હૈ), ઐસા ભી વિકલ્પ નહીં. સૂક્ષ્મ બાત હૈ. ઉસને કભી ધર્મ કી પ્રથમ સીડી કૈસે પ્રાપ્ત હોતી હૈ, ઉસને કભી લિયા હી નહીં. બાહર મેં હી બાહર મેં અનાદિ સે ગંવાયા. અબ તો ઉમ્ર ભી (બડી) હો રહી હૈ કિ નહીં ? ક્યોં ?

કહતે હૈં, દેખો ! ‘દૌલતરામજી’ ‘છહ ઢાલા’ મેં ઐસા કહતે હૈં. સાધારણ ગૃહસ્થોં કો કંઠસ્થ હોતા હૈ. લેકિન ઉસકા અર્થ ક્યા ? તોતા. વસ્તુ ક્યા હૈ ? કંઠસ્થ કર લે લેકિન તોતે કી ભાંતિ. ક્યા ચીજ હૈ ? ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ

વીતરાગદેવ ને કહા વહી 'દૌલતરામજી' છઠ્ઠી ઢાલ મેં સ્વરૂપાચરણ કા સ્વરૂપ (કહતે હૈં). પહલે લક્ષ્ય મેં ભી આયા નહીં કિ, ક્યા ચીજ (હૈ) ? કૈસે પ્રાપ્ત હોતી હૈ ? કહતે હૈં કિ, પુણ્ય-પાપ કી રુચિ તો છોડ દે. પાપ મેં લાભ નહીં, પુણ્યભાવ મેં લાભ નહીં, દેહ કી ક્રિયા સે મેરી ક્રિયા હૈ નહીં ઔર એક વર્તમાન સમય મેં જ્ઞાન કા વિકાસ અલ્પ હૈ ઉતના ભી મૈં નહીં. ઉસકો ભી અંતર્મુખ મોડકર શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વભાવ મેં એકાગ્ર હોકર શુદ્ધઉપયોગ કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. ઉસકા નામ પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન સહિત સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કહને મેં આતા હૈ. આહા..હા...! ભાઈ ! વહાં 'રતનપર' મેં મિલતા નહીં ઔર આપ કે રતન મેં ભી મિલે નહીં, પૈસે મેં મિલે નહીં.

મુમુક્ષુ :- સંયોગ મિલે.

ઉત્તર :- ઉસકે મામા કે પાસ બહુત પૈસા હૈ. પૈસા હૈ, ઉસકે પાસ મમતા હૈ. ઉસકે પાસ તો કભી પૈસા નહીં આતા ? આત્મા કે પાસ આતા હૈ ? વહ તો દૂર રહતા હૈ. મેરા હૈ, ઇતની મમતા ઉસકે પાસ આઈ. ક્યોં સેઠિયા ? વહ ચીજ તો આતી નહીં હૈ. ચીજ તો દૂર રહતી હૈ.

મુમુક્ષુ :- તિજોરી મેં તો રહતી હૈ.

ઉત્તર :- તિજોરી તો જડ હૈ, પર હૈ. તિજોરી મેં રહે ઉસમેં ક્યા આયા ? આત્મા કે પાસ ક્યા આયા ? આત્મા ને માના કિ, મેરા હૈ, ઇતની મમતા ઉસકે પાસ આઈ. બરાબર હૈ ? ભૈયા !

યહાં તો કહતે હૈં કિ, ઉસ મમતા કે પરિણામ સે રહિત ઔર દયા, દાન કા શુભ વિકલ્પ સે, ભાવ સે રહિત ઐસી ચીજ જો અખંડાનંદ પ્રભુ હૈ, ઉસકી દૃષ્ટિ કરને સે સ્વરૂપ મેં એકાગ્રતા હોતી હૈ તબ ઐસા ભેદ લક્ષ્ય મેં નહીં રહતા. સમજ મેં આયા ? તબ સમ્યગ્દર્શન મેં સ્વરૂપાચરણ પ્રથમ ભૂમિકા પ્રગટ હોતી હૈ. બાદ મેં, ઐસી દશા હોને કે બાદ ઉપયોગ નહીં રહતા, પરંતુ સ્વરૂપાચરણ ઔર દૃષ્ટિ જો હુઈ હૈ વહ હમેશા રહતે હૈં. બાદ મેં શુભભાવ આવે, દયા, દાન, ભક્તિ કો પુણ્ય સમજે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ કો પાપ (ભાવ) કમાને કા, વિષય આદિ (કા) ભી આતા હૈ. ઉસકો પાપ સમજે. પાપ-પુણ્ય કો અપને જ્ઞાન મેં પર કે રૂપ મેં સમજે. અપને

સ્વરૂપ મેં પુણ્ય-પાપ કો એકત્વ કરતે નહીં.

અપની ખોજ મેં પડા આત્મા, અપની ખોજ કરકે જો સ્વરૂપ પ્રગટ હુઆ ઉસકે સાથ પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ કો મિલાતે નહીં. હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? હોતા હૈ, લેકિન અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ જ્ઞાતા-દૃષ્ટા કા ભાન હુઆ, સમ્યક્ ભાન મેં ઉસકે સાથ વિકાર કો મિલાતે નહીં, એકત્વ હોતે નહીં. આહા..હા...! ચાહે તો સમકિતી લડાઈ મેં હો, હાથી કે હોદ્દે પર (બૈઠનેવાલે) રાજકુમાર હો ઔર આત્મભાન હુઆ હો. રાજકુમાર હો, બહુત પુણ્ય હો. લડાઈ મેં ભી ઐસે ચલે. તો ભી અંતર મેં અનુભવ કી સમ્યક્ પ્રતીતિ ઔર સ્વરૂપાચરણ સ્થિરતા તો ઉસકે કભી છૂટતે નહીં. સમજ મેં આયા ? અજ્ઞાની આત્મા કે ભાન બિના દયા, દાન, વ્રત કે વિકલ્પ મેં પડા હૈ તો ઉસકો સ્વરૂપાચરણ કા અભાવ હૈ ઇસલિયે વહ માત્ર વિકાર કા સ્વામી હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

'આત્મા કા સ્વભાવ હી કર્મ,...' દેખો ! ભગવાનઆત્મા..! આત્મા કા સ્વભાવ તો જ્ઞાન ઔર આનંદ હૈ. જ્ઞાન, આનંદ મેં જબ એકાગ્ર હુઆ, સ્વરૂપચારિત્ર મેં– સ્વરૂપાચરણ મેં, તબ શુદ્ધ સ્વભાવ કી પર્યાય સમ્યગ્દર્શન ઔર સ્વરૂપાચરણ કા ભાવ જો પ્રગટ હુઆ વહી આત્મા કા કામ (હૈ). વહ આત્મા કા કામ (હૈ), કામ નામ કર્મ, કર્મ નામ કાર્ય. હૈ કિ નહીં ? ભૈયા ! દેખો ! '(ચિદ્દ્ભાવ) આત્મા કા સ્વભાવ હી કર્મ,...' કર્મ યાની કાર્ય. પુણ્ય-પાપ (કા) વિકલ્પ દૃષ્ટિમેં સે–રુચિમેં સે છૂટ ગયે. દેહ કી ક્રિયા તો મેરી હૈ નહીં, વહ તો રુચિ છૂટ ગઈ. લેકિન અપને સ્વભાવ કે અનુભવ કાલ મેં સ્વરૂપાચરણ કે કાલ મેં શુદ્ધભાવ કી પર્યાય પ્રગટ હુઈ. શુદ્ધ. શુભ-અશુભ નહીં, શુદ્ધભાવ.. શુદ્ધભાવ. સ્વભાવ કે આશ્રય સે શુદ્ધભાવ પ્રગટ હુઆ વહ આત્મા કા કાર્ય, વહ આત્મા કા કર્મ, વહ આત્મા કા કર્તવ્ય (હૈ). કઠિન બાત.

'(ચિદેશ) આત્મા હી કર્તા,...' ઉસ સમય મેં ચિદેશ–ચિદ્ નામ જ્ઞાન કા ઈશ્વર આત્મા. ચિદેશ. જ્ઞાન કા ઈશ્વર ભગવાન અપના આત્મા, વહી શુદ્ધભાવ કા કરનેવાલા. શુદ્ધભાવ કા કરનેવાલા વિકલ્પ, રાગ મંદ થા યા મંદ હૈ તો વહ શુદ્ધભાવ પ્રગટ હુઆ, ઐસા નહીં. ધીરે સે સમજને યોગ્ય ચીજ હૈ. અનંતકાલ મેં ઉસને કભી કિયા હી નહીં. ઐસે હી જિંદગી ગંવાઈ, ચૌરાસી કે અવતાર મેં ચલે ગયા. કોઈ પુણ્ય

આદિ ક્રિયા હો, એકાદ ભવ સ્વર્ગાદિ મિલે, મિથ્યાદૃષ્ટિપને રહા, વહાં સે નિકલકર પશુ યોનિ કરકે જાઓ નરક, નિગોદ મેં. ભૈયા ! આહા..હા...! અ..હો...! દેહ કા કોઈ રજકણ ભી સાથ મેં આનેવાલા નહીં. દેહ કા, દૂસરી ચીજ તો કહાં રહ ગઈ.

યહાં તો કહતે હૈં કિ, શુભ-અશુભભાવ હુઆ હો તો ભી સાથ મેં તો નહીં રહતા. જો હુઆ ઉસકા બંધ પડ ગયા. જડ રજકણ (રહે), ઉસકી પર્યાય મેં સાથ નહીં (હૈં). અપના સ્વરૂપ જો જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ હૈ, ઉસકી અંતર દૃષ્ટિ ઔર સ્વરૂપાચરણ પ્રગટ કિયા વહ સાથ મેં રહતા હૈ. સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં કિ, વહાં આત્મા હી કર્તા હૈ. યહાં તો તીન બોલ સમજાતે હૈં. વહાં તીન ભી નહીં રહતે, વિચાર મેં તીન ભી નહીં રહતે કિ, મૈં કર્તા, આત્મા કરનેવાલા, શુદ્ધભાવ મેરા કર્મ ઔર મેરી ચૈતન્ય કી નિર્મલ પર્યાય હુઈ વહ મેરી ક્રિયા, ઐસા તીન ભેદ અંતર સ્વરૂપાચરણ કાલ મેં તીન ભેદ લક્ષ્ય મેં નહીં રહતે. (ભેદ) હોતે હૈં. ઓ..હો..હો...! હૈ ના ? ભૈયા ! ક્યા કહતે હૈં ? દેખો !

'કર્તા (ચેતના) ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા હી ક્રિયા હોતા હૈ...' આત્મા ક્રિયા. ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા ક્રિયા. કહતે હૈં કિ, ધર્મ કી ક્રિયા હૈ કિ નહીં ? ક્રિયા હોતી હૈ કિ નહીં ? હૈ ક્રિયા, લેકિન કૌન-સી ક્રિયા ? પુસ્તક રખા હૈ ના ? દેહ કી ક્રિયા ધાર્મિક ક્રિયા નહીં, અંદર દયા, દાન, વ્રત, પૂજા કા પરિણામ ઉત્પન્ન હો વહ ધાર્મિક ક્રિયા નહીં. આહા..હા...! હૈ ? ભૈયા ! ક્યા (લિખા હૈ) ? 'ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા હી ક્રિયા...' ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા હી ક્રિયા હોતા હૈ. આત્મા હી પરિણમન કરતા હૈ, ઐસા કહતે હૈં. ભગવાન શુદ્ધ પ્રભુ, વહી અપના પરિણમન (કરતા હૈ). પૂર્વ કે રાગ કા અભાવ હોકર, સ્વભાવ કી શુદ્ધરૂપતા ચૈતન્ય કી પરિણતિરૂપ ક્રિયા (હોતી હૈ) વહ આત્મા કી ક્રિયા હૈ. આહા..હા...! હૈ ઉસમેં ? કભી પઢા થા ?

મુમુક્ષુ :- રોજ પાઠ કરતે હૈં.

ઉત્તર :- ડૉક્ટર ઠીક કહતે હૈં કિ, રોજ પાઠ કરતે હૈં. પાઠ કરતે હૈં, હાં ! યહ તો સરલ સાદી હિન્દી ભાષા હૈ. આહા..! યે તો 'દૌલતરામજી' ને, 'બુધજન' કી 'છહ ઢાલા' થી ઉસસે અધિક સ્પષ્ટ બનાઈ. ઉસમેં ઐસા નહીં હૈ, ઉસે ભી હમને દેખી હૈ. 'બુધજન' કી હૈ, ઉસમેં સે બનાયી. યહ તો બહુત સ્પષ્ટ બનાઈ હૈ. શાસ્ત્રમેં

સે સાર.. સાર.. સાર.. સાર થોડા લેકર બના દિયા.

કહતે હૈં કિ, ભૈયા ! તુજે અનંતકાલ મેં સ્વરૂપાચરણરૂપ ધર્મ ક્રિયા કભી નહીં હુઈ. આપકે હાથ મેં તો પુસ્તક હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! દેખો તો સહી. 'દૌલતરામજી' કહતે હૈં કિ, જબ અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ, પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ કા લક્ષ્ય છોડકર સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ કરને કે કાલ મેં ચૈતન્ય કી ક્રિયા – શુદ્ધ પરિણતિ હી રહતી હૈ. રાગ અપની ક્રિયા ઐસા રહતા નહીં. આહા..હા...! ભૈયા ! ઓ..હો..હો...! યહાં મૂલ બાત હૈ ઇસલિયે આજ લિયા. દોપહર કો ગુજરાતી. સમજે ? 'નિયમસાર' ગુજરાતી ચલેગા.

યહાં કહતે હૈં, ચેતના ક્રિયા હોતી હૈ. ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ, વહી અંતર્મુખ દૃષ્ટિ કરને કે કાલ મેં સ્વરૂપાચરણ–સ્વરૂપ કા અનુષ્ઠાન, સ્વરૂપ કા અનુષ્ઠાન, ઉસમેં ચેતના કી નિર્મલ જ્ઞાનાનંદ કી ક્રિયા રહતી હૈ, વહ ક્રિયા. કર્તા આત્મા ઔર વહી કર્મ–કાર્ય. ક્રિયા ક્યોં (કહા) ? ક્યોંકિ પલટન હુઆ ના ? ક્રિયા પલટન હૈ. 'ક્રિયા હોતા હૈ.'

'કર્તા, કર્મ ઔર ક્રિયા–યે તીનોં ભેદરહિત એક અખંડ હો જાતે હૈં...' યહાં ભી તીન તો સમજાયા. પરંતુ અંતર દૃષ્ટિ કે કાલ મેં, સ્વરૂપાચરણ કાલ મેં, અનુભવ કાલ મેં તીન નહીં રહતે, તીન એકરૂપ હો જાતે હૈં. યહ કર્તા, યહ કાર્ય ઔર યહ ક્રિયા ઐસે તીન ભેદ નહીં રહતે. તીન ભેદ હો જાયે તો વિકલ્પ ઉઠતે હૈં. દેખો ! યહ 'સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા' હૈ, હાં ! સમજ મેં આયા ? 'જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા' હૈ ના ? ઉસમેં વહ લિખા હૈ. સમજ મેં આયા ? અનંતાનુબંધી કિસકો કહતે હૈં ? ઉસમેં લિખા હૈ. દેખો !

સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કિસકો કહતે હૈં ? શુદ્ધાત્માનુભવ કી અવિનાભાવિ ચારિત્રવિશેષ કો સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કહતે હૈં. ઐસા લિખા હૈ. અનંતાનુબંધી કિસકો કહતે હૈં ? (વહ લિખા હૈ). અનંતાનુબંધ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કિસકો કહતે હૈં ? જો આત્મા કે સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કો ઘાત કરે ઉસકો અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કરતે હૈં. આપ કા સ્પષ્ટીકરણ (આયા). યહ તો 'જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા' બાલક કે લિયે બનાઈ ઉસમેં સે હૈ. 'ગોપાલદાસ બરૈયા' હૈ ના ? ભૈયા ! ઉન્હોં

ને બનાઈ હૈ.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- શાસ્ત્રમેં સે નિકાલા હૈ. યહ ગ્રંથ (મે) ક્યા કિસી કે ઘર કી બાત હૈ ? સમજ મેં આયા ? (વે કહતે હૈં), ..ગ્રંથ નહીં હૈ. .. ગ્રંથ ક્યા આયા ? સબ એક હી બાત-તત્ત્વ કી બાત હૈ. યે કહતે હૈં, વે કહતે હૈં ઔર શાસ્ત્ર કહતે હૈં. આહા..હા..! પરંતુ પહલે ઇતના તો નિશ્ચય હોના ચાહિયે કિ નહીં ? કિ, આત્મા પ્રથમ ધર્મ પાતે હૈં તબ રાગ કી એકતા હૈ (વહ) તૂટતી હૈ તો ઉતને સ્વરૂપ મેં એકાગ્ર હોતે હૈં કિ નહીં ? ન્યાય સે સમજના ચાહિયે કિ નહીં ?

અનાદિકાલ કા આત્મ સ્વરૂપ શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ ઘન (હૈ). વહ પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ મેં, શુભાશુભ આચરણ મેં હૈ, વહ તો અનાદિકાલ સે હૈ. જબ ઉસકો ધર્મ પ્રગટ હોતા હૈ તબ ઉસકો ક્યા પ્રગટ હુઆ ? શુભાશુભભાવ પ્રગટ હુઆ ? વહ તો હૈ અનાદિ સે. શુભ-અશુભ રાગ હૈ ઉસસે હટકર શુદ્ધ ચૈતન્ય મેં એકાગ્ર હુઆ તો શુભાશુભ પરિણામ સે રહિત સ્થિરતા થોડી હુઈ ઔર સ્વરૂપ કી પ્રતીત હુઈ. ઉસકા નામ સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર સમ્યગ્દર્શન કે કાલ મેં પહલે હોતા હૈ. યહ નહીં હો તો શુભાશુભભાવ મેં એકતા હૈ, વહ તો અનાદિકાલ કી હૈ. શુભાશુભભાવ ઔર પુણ્ય-પાપ ભિન્ન હૈ, ઐસા ભાન હુઆ તો રાગ સે રહિત સ્વરૂપ કી સ્થિરતા કા અંશ પ્રગટ ન હો તો એકાગ્ર હુઆ કિસ મેં ? રાગ મેં તો અનાદિ સે એકાગ્ર થા હી. શુભાશુભ રાગ મેં એકાગ્રતા તો અનાદિકાલ સે હૈ, વહ નયી ચીજ નહીં, વહ તો અનંતકાલ સે કરતે આયા (હૈ). પુણ્ય-પાપ, પુણ્ય-પાપ, સ્વર્ગ-નરક મિલતે હી હૈં. સમજ મેં આયા ? સમજને કી ચીજ હૈ. પૈસા-બૈસા બહુત આતા હૈ ઔર જાતા હૈ.

મુમુક્ષુ :- ઉસકે કારણ સે આતે હૈં.

ઉત્તર :- ઉનકે કારણ સે આતે હૈં ઔર જાતે હૈં. આત્મા કે કારણ સે કહાં આતે હૈં ? યહ આત્મા કે કારણ સે આતા હૈ, દેખો ! આત્મા કે કારણ સે, શુભ-અશુભભાવ મેરા હૈ વહ આત્મા કે કારણ સે મિથ્યા ભ્રમ હોતા હૈ. ઔર યહ આત્મા પુણ્ય-પાપ કે ભાવ રહિત શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ હૂં, ઐસી દૃષ્ટિ મેં શુદ્ધભાવ કા હોના

વિકાર કી એકતા તૂટકર, સ્વરૂપ કી એકતા હોના વહ આત્મા સે હોતા હૈ. વહ કહા ના ? '(ચિદેશ કરતા)...' ચિદ-ઈશ. જ્ઞાન કા ઈશ ભગવાનઆત્મા હૈ. જ્ઞાન કા ઈશ્વર, હાં ! પૈસા કા ઈશ્વર નહીં ? લડકે કા ? મકાન ? બિલ્ડીંગ ? ઇસ બિલ્ડીંગ કા સ્વામી નહીં, યે તો જડ, મિટ્ટી–ધૂલ હૈ, અજીવ તત્ત્વ હૈ.

યહાં તો કહતે હૈં કિ, ભગવાન એક સમય મેં શુદ્ધ સ્વરૂપ પવિત્ર સ્વભાવ કી દૃષ્ટિ હુઈ, સમ્યગ્દૃષ્ટિ શુભ-અશુભભાવ હોતા હૈ ઉસકા સ્વામી નહીં રહતા. ઉસકા સ્વામી નહીં રહતા (તો) દૂસરે કા સ્વામી હૈ હી કહાં ? સમજ મેં આયા ? આહા..હા....! અરે..! અનંતકાલ મેં વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ વીતરાગ પરમેશ્વર હૈં. વે તો વીતરાગભાવ કી બાત કરતે હૈં. ઐસી બાત જૈન પરમેશ્વ કે અલાવા અન્ય મેં કભી તીનકાલ તીનલોક મેં ઐસા એક શબ્દ ઔર એક ન્યાય ભી નહીં હોતા. સમજ મેં આયા ?

ઐસે સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ સૌ ઇન્દ્ર કી ઉપસ્થિતિ મેં સમવસરણ મેં ભગવાન કી દિવ્યધ્વનિ મેં આયા, અરે...! આત્મા અનાદિકાલ સે અસ્વરૂપાચરણ તૂને કિયા હૈ. દેહ કા આચરણ તો ઉસને કિયા હી નહીં. દેહ કા આચરણ, જડ કા આચરણ, પર કા આચરણ તો કિયા હી નહીં. તો ક્યા કિયા ? અનાદિકાલ સે મિથ્યાદૃષ્ટિ મેં શુભ ઔર અશુભ રાગ કા આચરણ કિયા. આહા..હા....! સ્વરૂપાચરણ નહીં કિયા, પર કા આચરણ નહીં કિયા. ડૉક્ટરજી ! શરીર કા કુછ નહીં કિયા. જડ કા આચરણ આત્મા નહીં કર સકતા. સ્વરૂપ કા આચરણ અનંતકાલ સે કિયા નહીં. તો કિયા ક્યા ? અનંતકાલ સે નિગોદ સે લેકર નૌવીં ગ્રૈવેયક તક (ગયા ઉસમેં કિયા ક્યા ?) શુભ ઔર અશુભભાવ, વિકારી ભાવ કા આચરણ કરકે મૈં કુછ ઠીક કરતા હૂં, ઐસી મિથ્યાદૃષ્ટિ સે સ્વરૂપાચરણ કિયા હૈ. બરાબર હૈ ?

અબ કહતે હૈં કિ, ભૈયા ! અરે..! તેરા સમય આયા, યહ કાલ આયા, તુજે મનુષ્યદેહ મિલા. ભગવાન ! ઉસકી રીત તો સમજ લે. ઉસકી રીત–પદ્ધતિ–વિધિ ક્યા હૈ વહ તો સમજ લે. સમજને કે બાદ પ્રયોગ મેં–પ્રયત્ન મેં રખેગા. સમજે બિના પ્રયોગ કૈસે કરેગા ? સમજ મેં આયા ? આહા..હા..!

કહતે હૈં, ભગવાનઆત્મા અનાદિકાલ સે અસ્વરૂપાચરણ.. અસ્વરૂપાચરણ કા

અર્થ ? કિ, શુભ-અશુભ વિકારી ભાવ કા વર્તન કિયા. વર્તન કિયા–આચરણ કિયા, અનુષ્ઠાન કિયા વહ અસ્વરૂપાચરણ હૈ. વહ અપને સ્વરૂપ કા આચરણ નહીં, વિભાવ આચરણ હૈ. વહી કિયા ના ? ભૈયા ! દુકાન-બુકાન કા કુછ કિયા નહીં, ઐસા કહતે હૈં.

મુમુક્ષુ :– સારા દિન કરતા હૈ ના ?

ઉત્તર :– કૌન કરતા હૈ ? કૌન કહતા હૈ ?

મુમુક્ષુ :– સબ લોગ કહતે હૈં.

ઉત્તર :– દુનિયા કહતી હૈ તો જૂઠ કહતી હૈ. ભગવાન કહતે હૈં કિ, રાગ-દ્વેષ કા આચરણ તુમ ચૌબીસ ઘંટે કરતે હો. જડ કા કર સકતા નહીં. આંખ કી એક પલક ભી ઐસે ઘુમા નહીં સકતે. વહ તો જડ હૈ, ઉસકા તુમ ક્યા કરતે હો ? કઠિન બાત, ભાઈ !

મુમુક્ષુ :– ગાના ગાતા હૈ.

ઉત્તર :– કૌન ગાના ગાતા હૈ ? વહ તો વાણી કા આવાજ નીકલને કી જડ કી ક્રિયા હૈ. અંદર વિકલ્પ આતા હૈ, ભજન કરૂં, ઐસા શુભભાવ (આતા હૈ). બસ ! ઇતની મર્યાદા (હૈ). જડ કા બોલને કા આચરણ હોતા હૈ, પૈર ઐસે-ઐસે થન..થન હોતે હૈં વહ જડ કી પર્યાય હૈ. વહ આત્મા કર સકતા હૈ ? કઠિન બાત, ભાઈ ! ડૉક્ટર કહતે હૈં કિ, ઉત્તર મેં ઐસા સુનને મેં નહીં આતા. ઉસકે લિયે હી કહા, દૂસરી જગહ છોડકર હમ સુનને કે લિયે હી આતે હૈં, ઐસા ઉસમેં લિખા થા. બાત યહ હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..! બહુત જગહ જાના થા, (સબ) છોડકર યહાં આયે ના ?

કહતે હૈં, અરે..! ભગવાન ! તુને કભી સ્વરૂપાચરણ કૈસે હોતા હૈ ઉસે તૂને લક્ષ્ય મેં ભી લિયા નહીં. ઔર હમ કુછ કરતે હૈં, કરતે હૈં, કરતે હૈં, ઠીક કરતે હૈં ઐસે હી બફમ્ મેં – ભ્રમ મેં જિંદગી ચલી ગઈ. ભાઈ ! કહાં ગયે ભાઈ ? ગયે ? હૈ ? તુમ્હારે પિતાજી કા સબ ઉડા દિયા. ૩૦ સાલ સે રસ નહીં ખાતે થે, હરિત નહીં ખાતે થે. લેકિન વે કબૂલ કરતે હૈં કિ, બાત તો સચ્ચી હૈ. આહા..હા...! અરે..! ભગવાન ! બાપૂ ! તૂ કૌન ચીજ હૈ ? તેરા સ્વરૂપાચરણ–અનુષ્ઠાન, તેરી ક્રિયા ક્યા ?

દેહ કી ક્રિયા તેરી નહીં ઔર રાગ વિકલ્પ ઉઠતે હૈં વે ભી વિકારી ક્રિયા (હૈ), તેરી મૂલ ચીજ નહીં. ઇસીલિયે તો કહા, ચૈતન્ય ઉસકી ક્રિયા હૈ. ભગવાન જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ, ઉસકી અંતર મેં સન્મુખ દૃષ્ટિ કરકે ચૈતન્ય કા પરિણમન, વિકાર કી રુચિ છોડકર, ચૈતન્ય કા પરિણમન–ક્રિયા હુઈ વહ આત્મા કી ક્રિયા, વહ આત્મા કી ક્રિયા, વહ સ્વરૂપાચરણરૂપ ભાવ (હૈ), વહ શુદ્ધભાવ (હૈ). સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

'યહ તીનોં ભેદરહિત એક, અખંડ...' દેખો ! રાગ તો નહીં, પુણ્ય-પાપ તો નહીં પરંતુ મૈં આત્મા શુદ્ધભાવ મેરા કામ, કર્તા ચિદેશ આત્મા હૂં ઔર ચૈતન્ય કી નિર્મલ પરિણતિ હુઈ વહ ક્રિયા, (ઐસે) તીન ભેદ ભી લક્ષ્ય મેં નહીં રહતે. તબ અંદર નિર્વિકલ્પ અભેદ દૃષ્ટિ હોતી હૈ. ઉસકો સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કહતે હૈં. આહા..હા...! કભી સુના હી નહીં. વીતરાગ કે માર્ગ મેં હમ આયે.. ભગવાન.. ભગવાન.. (કરતે હૈં). ઉનકો ઉલ્લાસ તો બહુત આતા હૈ, પ્રમોદ તો આતા હૈ. 'અલીગઢ' મેં ઉસને બહુત કિયા થા. લેકિન થોડા-થોડા સમય નિકાલના ચાહિયે. યહ ચીજ.. ઓ..હો..હો...! અનંતકાલ મેં ચીજ રહ ગઈ, જો કરને કી ચીજ (થી ઉસકા) ખ્યાલ ભી નહીં, સમજ ભી નહીં, રુચિ ભી નહીં તો પ્રયોગ કહાં સે કરેગા ? સમજ મેં આયા ? આતા હૈ ના ? મારવાડી કી કોઈ ચીજ ઊંચી હોતી હૈ. હમ કો તો નામ ભી નહીં આતા. મારવાડી કી ઊંચી ચીજ આતી હૈ ના ? રાજા જૈસી. ઐસા કુછ સુના થા. ઘેવર જૈસી ચીજ. ઉસકા દૂસરા નામ થા. મારવાડી બહુત ઊંચી બનાતે હૈં. એકબાર સુના થા, અપને કો કહાં માલૂમ હૈ. લેકિન વિધિ કૈસે હોતી હૈ ઉસ વિધિ કી ખબર નહીં તો બનાયે ક્યા ? સમજ મેં આયા ?

હમેં શિરા બનાના હૈ, શિરા. કૈસે કરના ? દેખો ! પહલે આટા હૈ (ઉસે) ઘી મેં સેકના. બાદ મેં ગુડ કા પાની ડાલના. લેકિન ઘી બચ જાયે ઐસા (કરના હૈ) તો ક્યા કરના ? કિ, ગુડ કા પાની પહલે ડાલના. આટે મેં પહલે ગુડ કા પાની ડાલકર આટા બરાબર સિક જાયે બાદ મેં ઘી ડાલના. (અગર) ગુડ કે પાની મેં આટા સેકકર ઘી ડાલેગા (તો ક્યા) શિરા હોગા ? તુજે વિધિ કી ખબર નહીં. શિરા નહીં હોગા, લૂપરી હોગી. લૂપરી સમજતે હો ? ફોડે ઉપર (લગાતે હૈં ના) ? ફોડે પર. ફોડે પર બાંધને કે કામ નહીં આતી. લૂપરી બનાતી હૈ ઉસે સ્ત્રી કહે, દેખો !

બહન ! ઘી દેખકર ડાલના. ઘી બહુત ભી નહીં ગિરે ઔર ઘી બિલકુલ નહીં ગિરે, ઐસા ભી નહીં. થોડા.. થોડા.. થોડા. બહુત ગિરેગા તો બિગડ જાયેગા, બિલકુલ ઘી નહીં હોગા તો પોટીસ નહીં હોગી. ઇસલિયે હમારે યહાં ભાષા હૈ. સાસ બહુ કો કહે તબ ઐસા કહે, 'જુઓ ! વહુ. પોટીસ બનાવો છો તો જાતું-વળતું ઘી નાખવું. જાતું-વળતું.' આપ કી હિન્દી મેં કોઈ ભાષા હોગી, હમ કો ખબર નહીં. ઐસા થોડા રહે ભી નહીં, થોડા બિલકુલ ન રહે ઐસા ભી નહીં ઔર બહુત રહ જાયે ઐસા ભી નહીં. ઐસા હો તો લૂપરી હોગી. યે તો પહલે ગુડ કે પાની મેં આટા સેકે, બાદ મેં ઘી ડાલતે હૈં. શિરા (તો) નહીં હોગા (લેકિન) લૂપરી ભી નહીં હોગી. વિધિ કી ખબર નહીં.

ઐસે અપના સમ્યગ્દર્શન, ચારિત્ર-સ્વરૂપાચરણ કૈસે પ્રગટ હોતા હૈ, માલૂમ નહીં, (ઔર) કરને બૈઠે, હમારા આત્મા ઐસા હૈ, હમારા આત્મા ઐસા હૈ. ક્યા આત્મા ઐસા-ઐસા ? સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં, અ..હો...! ભગવાનઆત્મા..! સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તીન ચીજ હૈં. શિરા મેં ભી તીન ચીજ હોતી હૈં ના ? યહાં અભી આયેગા, દેખો ! શિરા મેં તીન ચીજ આતી હૈ ના ? આટા, ઘી ઔર શક્કર યા ગુડ. યહાં આયેગા, દેખો ! યે તીન ચીજ આયેગી. એક હો જાતે હૈં. ભગવાનઆત્મા ધ્યાતા, ધ્યાન ઔર ધ્યેય કા ભી વિકલ્પ ઔર ભેદ નહીં રહતા ઔર કર્તા, કર્મ, ક્રિયા કા ભેદ ભી નહીં રહતા. તો ક્યા રહતા હૈ ?

'(બાધારહિત) હો જાતે હૈં.' અભિન્ન અખંડ એકસ્વરૂપ હો જાતે હૈં. 'શુદ્ધ ઉપયોગ કો નિશ્ચલ પર્યાય...' દેખો ! આત્મા કા શુદ્ધ વ્યાપાર. પુણ્ય-પાપ કા વ્યાપાર અશુદ્ધ વ્યાપાર હૈ. વહ તો બંધ કા કારણ હૈ. યહાં તો મોક્ષ કા કારણ વર્ણન કરના હૈ ના ? તો કહતે હૈં કિ, શુદ્ધ વ્યાપાર. 'શુદ્ધ ઉપયોગ કી નિશ્ચય પર્યાય...' દેખો ! વહ પર્યાય હૈ. શુભ-અશુભ રાગ થા વહ વિકારી પર્યાય થી. ઉસકો છોડકર જ્ઞાતા સ્વરૂપ ચિદાનંદ મેં એકાગ્ર હોકર શુદ્ધ પર્યાય 'પ્રગટ હોતી હૈ;...' દેખો ! ભાષા કૈસી લી હૈ ? 'શુદ્ધ ઉપયોગ કી (નિશ્ચલ) (દશા) (પ્રગટી)...' પ્રગટી. વહ દશા અનાદિ કી દશા નહીં થી. વસ્તુ અનાદિ કી થી. શુદ્ધ જ્ઞાન, આનંદ અનાદિ કી ચીજ થી.

પરંતુ અંતર એકાગ્ર હુઆ તો શુદ્ધતા પ્રગટ હુઈ. શુદ્ધતા પર્યાય મેં પ્રગટ હુઈ, યે પર્યાય પ્રગટ હુઈ ઉસકા નામ સ્વરૂપાચરણ, ઉસકા નામ સંવર, નિર્જરા, ઉસકા નામ શુદ્ધઉપયોગ, ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર મોક્ષ કા માર્ગ કહતે હૈં. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :– ..

ઉત્તર :– માં કહે, લેકિન ઉસે વિધિ આની ચાહિયે ના ? કિયે બિના, ઉલટપુલટ કરે... પહલે કહા ના ? કંજૂસ બાઈ હો તો (કહે), તુજે સસ્તા કર દેતે હૈં. ખાના કિસકો ? ... ખાયેગા ? જો કરે વહ ખાયે. યહાં તો કહતે હૈં કિ, આત્મા કરે ઔર અપના અનુભવ અપને ભોગને મેં આતા હૈ. પર્યાય અપની ભોગ્ય ઔર ભોક્તા આત્મા. દો ભેદ ભી અંદર અનુભવ મેં નહીં, ઐસા યહાં તો કહતે હૈં. દૂસરા તો નહીં, દૂસરા તો નહીં લેકિન ઉસકા આત્મા, મૈં આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ (હૂં), ઉસકી દૃષ્ટિ, જ્ઞાન પહલે હુઆ તો યહ આત્મા કર્તા, યહ કાર્ય, મૈં ભોક્તા ઔર યહ ભોગ્ય, ઐસા ભેદ ભી વહાં રહતા નહીં. દૂસરા તો ભોક્તા નહીં, દૂસરા તો ભોગ્ય નહીં લેકિન અપને મેં ભોક્તા-ભોગ્ય કા ભેદ નહીં રહતા. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

પ્રથમ સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ હોને કે કાલ મેં ઐસા હોતા હૈ. બાદ મેં દૃષ્ટિ રહતી હૈ, સ્વરૂપાચરણ ભી રહતા હૈ, શુભ-અશુભરાગ રહતા હૈ. સમકિતી ધંધે મેં ભી દિખને મેં આવે, ભોગ મેં ભી દિખને મેં આવે તો રાગ હૈ, સમજતે હૈં, પાપ હૈ, યહ પુણ્ય હૈ. પૃથક્ રખતે હૈં, અપને સાથ જુડાન નહીં કરતે હૈં. ઐસા ભેદજ્ઞાન હુઆ, વહ ભેદજ્ઞાન હુઆ. પર્વત મેં એક બિજલી કા પ્રહાર હુઆ ઔર પત્થર કે દો ભાગ હો ગયે વહ બાદ મેં રેણ સે ઇકટ્ઠે નહીં હોતે. રેણ સમજે ? બાદ મેં જુડતે નહીં. ઐસે ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનાનંદ કા સ્વરૂપ પ્રભુ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે એકબાર અંતર ભેદ હુઆ, ભેદ હુઆ (બાદ મેં) એક નહીં હોતા. સમજ મેં આયા ?

'પ્રગટ હોતી હૈ;...' દેખો ! ભાષા હૈ ના ?

તીનોં અભિન્न અખિન્न શુદ્ધ ઉપયોગકી નિશ્ચલ દશા;
પ્રગટી જહાં દગ-જ્ઞાન-વ્રત યે, તીનધા એકૈ લસા.

કિતને કાલ સે યહ કંઠસ્થ હૈ ? કંઠસ્થ નહીં હૈ ? અર્થ કી ખબર નહીં. અર્થ સમજે બિના ભાષા ક્યા કરે ? તોતે કો પૂરી દે (ઔર કહે), બોલ, રઘુરામ. વહ જાને કિ, યહ રઘુરામ હોગા. પૂરી રઘુરામ. પૂરી કહતે હૈં ના ? પુડી.. પુડી ઔર સિંગ કા દાના, સિંગ કા દાના. મુંગફલી દેતે હૈં. બોલ પોપટ, રઘુરામ. રઘુરામ. ઉસે લગે કિ, યહ રઘુરામ હોગા. પુડી ઔર દાના રઘુરામ હોગા. ભાન નહીં, રઘુરામ કૌન ઔર યે કૌન ? યહ તો પુડી હૈ ઔર દાના હૈ. ઐસે ઇસે ભાન નહીં હૈ કિ, ક્યા આત્મા હૈ ? યહ ક્યા કહતે હૈં ? 'તીનોં અભિન્ન અખિન્ન શુદ્ધ ઉપયોગકી નિશ્ચલ દશા;' ક્યા ? (સિર્ફ) ભાષા હૈ યા કુછ ભાવ હૈ ઉસમેં ? સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

'પ્રગટ હોતી હૈ; જિસનેં સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન...' દેખો ! વ્રત કા અર્થ યહાં સમ્યક્ચારિત્ર કહા. ભાઈ ! શબ્દ મેં વ્રત (શબ્દ) હૈ. ફિર ભી વહાં સમ્યગ્દર્શન સ્વરૂપ દૃષ્ટિ કે કાલ મેં શુદ્ધ શ્રદ્ધા હુઈ, શુદ્ધ જ્ઞાન હુઆ ઔર આચરણરૂપી વ્રત–ચારિત્ર હુઆ. વહ વ્રત નહીં હૈ. સ્વરૂપ કી સ્થિરતા વહી નિશ્ચય વ્રત હૈ. આહા..હા...! બાદ મેં પંચમ ગુણસ્થાન યોગ્ય બારહ વ્રત કા વિકલ્પ આતા હૈ, લેકિન વહ શુભરાગ હૈ. સમજ મેં આયા ? અંતર મેં એકાગ્ર હોકર જિતની શાંતિ ઔર સ્થિરતા પ્રગટ હુઈ વહી અપના સ્વરૂપચારિત્ર ઔર આચરણ, સચ્ચા મુક્તિ કા કારણ વહ હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? અબ તો કિતને પુસ્તક પ્રકાશિત હો ગયે હૈં ! અભી (એક મુમુક્ષુ કી) ઓર સે પંદ્રહ હજાર પુસ્તક પ્રકાશિત હુએ. 'છહ ઢાલા' બહુત નિઃશુલ્ક દી. પંદ્રહ હજાર. 'આત્મધર્મ' મેં, 'સન્મતિ સંદેશ' મેં બહુત ગઈ હૈ. (ઇનકો) પૂરા કંઠસ્થ હૈ. ઉસકી બહુત પ્રીતિ હૈ ઇસલિયે પ્રભાવના કી. યે વ્યાખ્યાન (રેકોર્ડિંગ) હોતે હૈં વહ ભી ઉનકી ઓર સે હૈ. પુસ્તક પ્રકાશિત કરના હૈ. પુસ્તક પ્રકાશિત કરના હૈ. કંઠસ્થ હૈ, બહુત સાલ સે કંઠસ્થ હૈ. બહુત સાલ સે કહતે હૈં, વ્યાખ્યાન કરો, વ્યાખ્યાન કરો. એક બહન કહતી થી. વહ ભી કહતી થી કિ, 'છહ ઢાલા' કા વ્યાખ્યાન હોના ચાહિયે. તો યહાં ચલતે હૈં. સમય નહીં મિલે, કહાં સંસાર કી ઇતની

ઝંઝટ ! ઓ..હો..!

કહતે હૈં, ભગવાનઆત્મા..! એક પંક્તિ મેં કિતના ભર દિયા હૈ ! બહુત ભરા હૈ ના ? ભૈયા ! આહા..હા...! 'દૌલતરામ' પંડિત. લેકિન પંડિત અપને ઘર કી બાત કહાં કરતે હૈં ? અપની હિન્દી ભાષા મેં જોડ દિયા. ભાવ તો ભગવાન કા હૈ, જો પરમાર્થ અનાદિકાલ સે ચલા આયા વહ ભાવ હૈ. કહતે હૈં કિ, જબ ભગવાનઆત્મા સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ કરકે, સ્વરૂપ કા આચરણ કરતે હૈં તો ઉસમેં તીનોં આ ગયે. સમ્યગ્દર્શન ભી આ ગયા—શુદ્ધ સ્વભાવ કી પ્રતીત. જ્ઞાન આ ગયા. અનુભવ યહ આત્મા, ઐસા જ્ઞાન. ઔર સ્થિરતા હો ગઈ વહ ચારિત્ર. સમજ મેં આયા ? યે સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર મોક્ષ કા માર્ગ હૈ. બંધન સે છૂટને કા યહ એક હી ઉપાય હૈ. આહા..હા..! બાકી સબ બંધને કા (ઉપાય) હૈ. ઓ..હો..!

'યહ તીનોં એકરૂપ–અભેદરૂપ સે શોભાયમાન હોતે હૈં.' 'લસા' કા અર્થ કિયા, દેખો ! 'શોભાયમાન હોતે હૈં.' ભગવાનઆત્મા..! આઠ વર્ષ કી લડકી કો ભી સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ તબ સ્વરૂપાચરણ હોતા હૈ. ઉસમેં ક્યા હૈ ? મંડૂક કો ભી હોતા હૈ. ક્યા કહતે હૈં ? મેંઢક... મેંઢક. ભેદજ્ઞાન કરતા હૈ. દેહ છોટા-બડા તો જડ હૈ. પુણ્ય-પાપ કા રાગ વિકાર હૈ. ઉસસે મેરી ચીજ ભિન્ન હૈ, ઐસી દૃષ્ટિ મેં એકાકાર હોકર, ઉસ સમય મેં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તીનોં શોભાયમાન હોતે હૈં. અર્થાત્ રાગ કા આચરણ શોભાયમાન નહીં. રાગ મેરા વહ શ્રદ્ધા શોભાયમાન નહીં, રાગ કા જ્ઞાન વહ શોભાયમાન નહીં. રાગ કા જ્ઞાન, સમજે ? પુણ્ય-પાપ કા જ્ઞાન. શુભાશુભ મેરી ચીજ હૈ, ઐસી પ્રતીત શોભાયમાન નહીં. વહ તો મિથ્યા હૈ. શુભાશુભ રાગ કા જ્ઞાન મિથ્યાજ્ઞાન હૈ. ઔર શુભાશુભ રાગ મિથ્યા આચરણ હૈ. તીનોં શોભાયમાન નહીં. યહ શોભાયમાન (હૈ). અંતર્મુખ હોકર શુદ્ધ સ્વભાવ પવિત્ર સ્વભાવ પહલે સંત સમાગમ સે સમજ લિયા હો, સુના હો બાદ મેં અંતર પ્રયોગ કાલ મેં શુદ્ધ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, શાંતિ હુઈ વહી શોભાયમાન ચીજ હૈ, વહી મોક્ષમાર્ગ સે શોભાયમાન અપની દશા હૈ. યે આત્મા કો આભૂષિત કિયા. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? પુણ્ય-પાપ તો આભૂષણ નહીં હૈ. પુણ્ય-પાપ કા બંધન જડ હૈ. ઉસકા ફલ ભી ધૂલ બાહર કા સંયોગ હૈ. ક્યા આયા ઉસમેં ? ઓ..હો..હો...!

નીચે (ફૂટનોટ મેં) થોડા અર્થ હૈ, દેખો ! કર્મ કિસકો કહતે હૈં ? 'કર્તા દ્વારા હુઆ કાર્ય,...' હૈ નીચે ? ફૂટનોટ મેં હૈ. 'કર્મ–કર્તા દ્વારા હુઆ કાર્ય.' નોટ મેં હૈ. કર્મ કી વ્યાખ્યા–કર્તા દ્વારા હુઆ કાર્ય. આત્મા સ્વરૂપ કા કર્તા, ઉસસે હુઆ શુદ્ધ પર્યાય કાર્ય. આહા..હા..! હમ દુનિયા કા કામ કર દે, મકાન કા કામ કર દે, દુકાન કા કામ કર દે, પૈસે કા કામ કર દે, તિજોરી કા કામ કર દે, બોલને કા કામ કર દે, હિલને કા કામ કર દે. હરામ હૈ તેરી ચીજ મેં વહ હો તો. તેરી ચીજ મેં તો રાગ-દ્વેષ કા પરિણામ કા તેરા કાર્ય અજ્ઞાન સે હૈ. સ્વભાવ મેં કર્તા દ્વારા કિયા કાર્ય. શુદ્ધ પર્યાય પ્રગટ હો, શ્રદ્ધા-જ્ઞાન ઔર સ્વરૂપાચરણ. વહી કર્તા આત્મા દ્વારા આત્મા કી ક્રિયા વહ કાર્ય.

'કર્તા–સ્વતંત્રરૂપ સે કરે સો કર્તા;' દેખો ! વ્યાખ્યા. સ્વતંત્રરરૂપ સે કરે સો કર્તા. ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ? ભગવાનઆત્મા રાગ કી મંદતા કી સહાય લિયે બિના, કષાય કી મંદતા પહલે થી (કિ) યહ આત્મા ઐસા.. ઐસા.. ઉસકી સહાય લિયે બિના, અપને સ્વતંત્ર સ્વભાવ સે શુદ્ધભાવ કો કરે વહ કર્તા કહને મેં આતા હૈ. આહા..હા..! યહ વ્યાખ્યા તો અપને 'કર્તા-કર્મ અધિકાર' મેં બહુત બાર આ ગઈ હૈ. સ્કૂલ મેં ભી છ કારક કી વ્યાખ્યા ચલતી હૈ. (ભાઈ) આયે હૈં કિ નહીં ? નહીં આયે ? હેડમાસ્ટર નહીં આયે. રુક ગયે હોંગે. વહાં ઐસે આતા હૈ, કર્તા–સ્વતંત્રપને કરે સો કર્તા. કર્તા કા ઇષ્ટ સો કર્મ. ઐસા આતા હૈ. ધર્મી અપને સ્વભાવ કા કર્તા (ઔર) અપના ઇષ્ટ અપની શુદ્ધ પર્યાય. ધર્મી કો પુણ્ય-પાપ ઇષ્ટ હૈ નહીં. પુણ્ય-પાપ કા બંધન ઔર બંધન કા ફલ સમ્યગ્દષ્ટિ કો ઇષ્ટ હૈ હી નહીં. આહા..હા...! કઠિન બાત, ભાઈ ! સમજ મેં આયા ?

'કર્તા–સ્વતંત્રરૂપ સે કરે સો કર્તા.' યહાં કર્મ લિયા ના ? કર્તા દ્વારા હુઆ કાર્ય. નહીં તો કર્મ (ઉસે કહતે હૈં), કર્તા કા ઇષ્ટ વહ કર્મ. ઐસા ચલતા હૈ. કરનેવાલે કી પ્રિય ચીજ વહ કર્મ. મિથ્યાદૃષ્ટિ કી કરનેવાલે કી પ્રિય ચીજ વિકાર. સમ્યગ્દૃષ્ટિ કી પ્રિય ચીજ નિર્વિકારી શ્રદ્ધા-જ્ઞાન ઔર સ્વરૂપાચરણ. આહા..હા...! બહુત બાત બંદ હો ગઈ. વીતરાગ કા મૂલ માર્ગ થા બહુત રુક ગયા. ફેરફાર.. ફેરફાર.. ફેરફાર.. (હો ગયા). સચ્ચી બાત આતી હૈ તો (કહતે હૈં), એ.. એકાંત હો ગયા, એ.. એકાંત

હો ગયા. ચિલ્લાતે હૈં. કરો, પુકાર કરો, તુમ્હારે પાસ (હૈ). વહ પુકાર અંતર મેં છૂનેવાલી નહીં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..!

'ક્રિયા-કર્તા દ્વારા હોનેવાલી પ્રવૃત્તિ.' દેખો ! ભાષા. નીચે હૈ ? ભૈયા ! 'ક્રિયા-કર્તા દ્વારા હોનેવાલી પ્રવૃત્તિ.' લો, પ્રવૃત્તિ તો આઈ. લેકિન કૌન-સી પ્રવૃત્તિ ? દેહ કી ક્રિયા કી, શરીર કી, વાણી કી ? વહ નહીં. પુણ્ય પરિણામ કી પ્રવૃત્તિ ? નહીં. અંતર સ્વરૂપ મેં દૃષ્ટિ કરકે શુદ્ધભાવ કી પર્યાય હુઈ વહી અપની પ્રવૃત્તિ, વહી અપની પ્રવૃત્તિ (હૈ). રાગ સે નિવૃત્તિ વહી અપની પ્રવૃત્તિ (હૈ). આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

(ભાવાર્થ) :- 'મુનિરાજ સ્વરૂપાચરણ કે સમય...' મુનિરાજ શબ્દ લિયા હૈ લેકિન સાધક લેના. 'સાધક સ્વરૂપાચરણ કે સમય જબ આત્મધ્યાન મેં લીન હો જાતે હૈં તબ ધ્યાન, ધ્યાતા ઔર ધ્યેય-ઐસે ભેદ નહીં રહતે; વચન કા વિકલ્પ નહીં હોતા; વહાં (આત્મધ્યાન મેં) તો આત્મા હી કર્મ, આત્મા હી કર્તા ઔર આત્મા કા ભાવ વહ ક્રિયા હોતી હૈ, અર્થાત્ કર્તા-કર્મ ઔર ક્રિયા-વે તીનોં બિલકુલ અખંડ અભિન્ન હો જાતે હૈં...' અપના આત્મા હી શુદ્ધ કર્તા, શુદ્ધ ક્રિયા ઔર શુદ્ધ પરિણામ કર્મ. એક હો જાતે હૈં. ઓ..હો..હો...!

ઐસા તો સ્વરૂપાચરણ મેં યહાં લિખા હૈ. અનંતાનુબંધી કે અભાવ કે કાલ મેં. દેખો ! સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર કા ઘાત અનંતાનુબંધી કરતા હૈ. પુણ્ય-પાપ કી પ્રીતિ અનંતાનુબંધી ભાવ હૈ. વહ સ્વરૂપાચરણ કા નાશ કરતા હૈ. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ કી રુચિ કી પ્રીતિ વહ સ્વરૂપ કે આચરણ કી ઉત્પત્તિ કરતી હૈ. ઔર વિઘ્ન કરનેવાલા અનંતાનુબંધી કા નાશ હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? એક ભી બરાબર સમજે ના, એક હી વ્યાખ્યાન.. એક જાને વહ સર્વ કો જાને. એક ભાવ જાને તો સર્વ કો જાને. લેકિન એક ભી ભાવ સમજને કી દરકાર નહીં ઔર દૂસરા કહે તો હા.. તીસરા કહે તો હા..

મુમુક્ષુ :- અનેકાંત..

ઉત્તર :- અનેકાંત કા અર્થ ક્યા ? ઐસે હોતા હૈ ઔર દૂસરે સે નહીં હોતા ઉસકા નામ અનેકાંત (હૈ). ઇસી વિધિ સે હોતા હૈ, દૂસરી વિધિ સે નહીં ઉસકા નામ અનેકાંત (હૈ). યહાં ખીચડીવાદ નહીં. સમજે ? ફૂદડીવાદ. ફૂદડીવાદ નહીં હૈ.

ક્ષણ મેં ફિર જાયે (ઐસા નહીં હૈ).

'જિસમેં સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ઔર સમ્યક્ચારિત્ર એક સાથ–એકરૂપ હોકર પ્રકાશમાન હોતે હૈં.' લો ! સમજ મેં આયા ? ઐસી અંતર સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ, પુણ્ય-પાપ કી રુચિ, દેહ કા લક્ષ્ય છોડકર સ્વરૂપ કી શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરકે અંતર મેં આચરણ કરના, ઉસમેં તીનોં બોલ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર આ જાતે હૈં. વહી પ્રકાશમાન હોતા હૈ, વહી મોક્ષ કા માર્ગ હૈ, દૂસરા હૈ નહીં. (વિશેષ કહેંગે...)

(શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

❊